

Česko-lužický věstník

číslo 4 / duben 2017

ročník XXVII

Vladimír Dvořák

Je po dešti

Je po dešti, a kosové si štěstím pletou noty,
je po dešti, ta chvíle nehodí se pro trampoty,
už je po dešti a svítí kaluže,
ach ženy, nemračte se na muže.

Je po dešti, a všechny cesty voní jako z jara,
je po dešti, a sto let stará lípa není stará,
už je po dešti a svět je blažený,
ach muži, nemračte se na ženy.

Díky za ten déšť, co nadělal nám louží,
vždyť neumyl jen listy kopřivám,
smysl i dusno, které lidská srdce souží,
být ono dusno znát, tak to nedozpívám.

Je po dešti, a kosové si štěstím pletou noty,
je po dešti, ta chvíle nehodí se pro trampoty,
už je po dešti a den je zářivý
ach lidi, nezkazte ho ani vy.

Je po dešti, a kosové si štěstím pletou noty,
je po dešti, ta chvíle nehodí se pro trampoty,
už je po dešti a den je zářivý
ach lidi, nezkazte ho ani vy!

Je po dešću

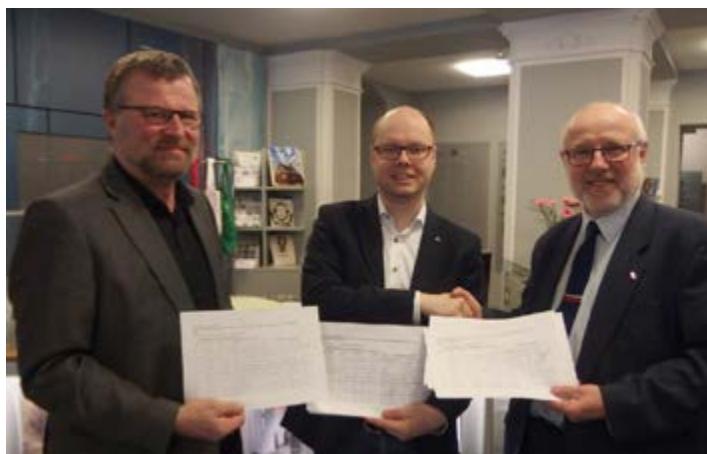
Je po dešću, a slónco so na našu zemju směje.
Je po dešću, a jeho světlo wutroby nam hrěje.
Hdyž je po dešću, ja starosć njeznaju,
a žony mužow radšo měwaju, hm, hm.

Je po dešću, a mjetelčki sej lětaja do rejki.
Je po dešću, a zbóžne pukaja so wšitke pupki.
Hdyž je po dešću, to wšitko wotući,
a muže za žonami hladaja, oho.

Ale druhdy zemja za deščom so žedzi,
kiž jej rjenje próch a pót wšón wotmyje.
Tak so zemja wukupa a čerstwa chłódzi,
kóždy čuje zaso, zo womłodženy je.

Je po dešću, a slónco so na našu zemju směje.
Je po dešću, a jeho světlo wutroby nam hrěje.
Hdyž je po dešću, chcu do slónca won hić,
a kóžдох z posměwkom chcu postrowić.
Je po dešću, je po dešću.

Ale druhdy zemja za deščom so žedzi,
kiž jej rjenje próch a pót wšón wotmyje.
Tak so zemja wukupa a čerstwa chłódzi,
kóždy čuje zaso, zo womłodženy je.

Antonín Kříž, člen předsednictwa SPL, předal Dawidu Statnikovi, předsedovi Domowiny, a Marku Kowarovi, jednateli Domowiny, podpisové archy petice proti zvyšování minimálního počtu žáků ve třídě v Braniborsku, které by bylo likvidační pro výuku dolnolužické srbštiny.

Foto Zdeněk Blažek

*Ještě jednou otevíráme sbírku moderních písňových textů v lužické srbštině K rejam a zabawje (sběrka serbskich šlagrowych tekstow), již roku 1964 vydal v Budyšině Dom za serbske ludowe wumělstwo. V ČLV 10/2016 jsme otiskli text Jiřího Suchého Včera neděle byla v horno- i dolnolužickosrbském překladu Ludwika Koly, tentokrát uveřejňujeme jeden z největších hitů textaře Vladimíra Dvořáka (známého scénaristy a konferenciéra televizního pořadu Televarieté). Lužickosrbský překlad – nebo spíše lužickosrbskou verzi – textu pořídil **Jurij Koch**. Zatímco česká verze se vztahuje k jediné přehánce a bouři a zobrazuje její vliv na proměnu nálady zakaboněné v radostnou, lužickosrbská je obecnější, takže i nálada se v ní drží více pod kontrolou. Nehledě na to patří Je po dešću k nejzajímavějším lužickosrbským písňovým překladům. Koch si totiž na rozdíl od jiných autorů byl vědom hravé erotičnosti, již české písně kontrastovaly s upjatější lužickosrbskou uměleckou kulturou, a nepotlačil ji, nýbrž ji ve vlastním duchu ještě poněkud jadrněji rozvinul. Jeho text není překladem, spíše autorskou reflexí originálu, tím však získává na autentické hodnotě.*

Z DOMOVA

► **Ve středu 15. 3. byla v Lužickém semináři slavnostně představena publikace *Jan Zhořelecký*** s podtitulem *Třetí syn Karla IV.* Nakladatelství Casablanca ji vydalo koncem minulého roku jako sedmý svazek řady Korrundní země v dějinách českého státu, autory jsou Lenka Bobková a Tomáš Valička, dále se na knize autorsky podíleli Mlada Holá a Jan Zdichynec.

Události se účastnilo snad padesát hostů, nejen členů Společnosti přátel Lužice a „skalních“ účastníků takových akcí, ale např. i studentů historie. Křest zahájila úvodem do problematiky a krátkou charakteristikou knihy dr. Eva Doležalová, vedoucí oddělení dějin středověku Historického ústavu Akademie věd České republiky. Doc. Václav Ledvinka, emeritní ředitel Archivu hlavního města Prahy, spojil informaci o knize zejména s připomenutím díla prof. Lenky Bobkové, hlavní autorky knihy, která v tomto roce oslavila své životní jubileum. Bobková potom představila těžko uchopitelnou osobnost Jana Zhořeleckého, snad typického dítěte své doby, a nelehkou cestu, která ke shromáždění všech možných dostupných informací a vydání knihy vedla.

Knih samotná se snaží vylíčit předčasně ukončený život tohoto Lucemburka, který už svými rodovými vazbami – jeho matka Alžběta Pomořanská byla dcerou pomoransko-wolgastského vévody Bogislava IV. a Alžběty Polské (tj. Piastovny) a jeho žena Kateřina pocházela z rodu vévodů meklenburských (původně obodritských) – náleží do dějin střední Evropy obývané ve středověku slovanským obyvatelstvem. Pro Jana jako dědictví oddělil Karel IV. z Horní Lužice Zhořelecko, konstituované jako vévodství, dále východní část Dolní Lužice a část historického Braniborska.

Knih detailně popisuje nejen život Jana Zhořeleckého, ale i jeho rodinné zázemí, dvůr a osoby, které ho obklopovaly, země, které ovládal, i mechanismy, o něž se opírala jeho politika. Díky pramenům, jako jsou zejména listiny a účty města Zhořelce, může doplnit naši znalost o Lužicích v daném období. Mimo bohaté ilustrace je kniha vybavena též katalogem písemností vydaných Janem Zhořeleckým a jeho itinerářem. V konkordanci zeměpisných názvů (čeština, polština, němčina, výjimečně maďarština) však většinou chybí lužická srbština, která je omezena jen na nejdůležitější lokality.

Petr Marek, red

Z HORNÍ LUŽICE

► (SN 6. 3.) **Základní školu v Njebjelčicích chtějí obnovit jako školu soukromou.** Na prvním diskusním setkání v pátek 3. března v Njebjelčicích se přítomní vyslovili pro

ustavení iniciativní skupiny pro založení školy. V roce 1992 byla škola ve vesnici uzavřena. Teď ale začínají být školy a školky v sousedních vesnicích kvůli stoupající populaci naplněny.

► (SN 8. 3.) **Lužickosrbský časopis o vzdělávání *Serbska šula* (Lužickosrbská škola) má s novým rokem novou redaktorku Bianku Wjeńcynu.** Diplomovaná sorabistka působila dosud jako lektorka v Jazykovém středisku WITAJ a jako nezávislá redaktorka v Lužickosrbském rozhlase. V časopise se teď mimo jiné zaměřuje na dokumentaci loňského oborového dne *2plus* v Chrósćicích a na zprávy o lužickosrbských aktivitách v oboru vzdělávání v Lužici. Časopis je určen především pro učitele a nabízí jim materiály pro výuku lužické srbštiny, recenze knih a upozornění na lužickosrbské akce.

► **V sobotu 11. 3. 2017 se ve velkém sále Lužickosrbského muzea v Budyšině konala valná hromada Matice lužickosrbské (Maćica serbska).**

Po úvodních slovech předsedy Jurije Luščanského (zvoleného vloni) a zprávě o hospodářských výsledcích (Jěwa-Marja Čornakec) pokračovaly jednotlivé referáty shrnující minulý rok v jednotlivých sekcích Matice (dějiny, literatura, umění a cizina, národopis a muzejnictví, hudba, památkový výbor a dolnosrbská a hornosrbská jazyková komise).

Po přestávce pak následovala přednáška vedoucího oddělení Srbské centrální knihovny a Srbského centrálního archivu v Lužickosrbském ústavu (Serbski institut) Wita Bejmaka. Další dvě přednášky se týkaly evangelických Srbů (letos se slaví pětisetleté výročí od vystoupení Martina Luthera, tradičně vnímané jako počátek protestantské reformace) – jednak situace lužickosrbských evangeliků v Horní Lužici po roce 1945 (Měrcin Wirth), jednak farního života v Dolní Lužici v téže době (dr. Hartmut Leipner).

Dále krátce vystoupil předseda Domowiny Dawid Statnik a referent pro věci Lužických Srbů v braniborském Ministerstvu pro vědu, výzkum a kulturu Měto Nowak.

Delegace Společnosti přátel Lužice vedená členem předsednictva Antonínem Křížem využila této příležitosti k předání petice za zachování dolnolužickosrbského školství v Braniborsku předsedovi Domowiny a jednateli Domowiny Marku Kowarovi.

Matice lužickosrbská také přijala rezoluci proti plánovanému přestěhování Lužickosrbské kulturní informace (SKI) z Lužickosrbského domu na Poštovní náměstí v Budyšině do Röscheidtovy bašty v prostorách Lužickosrbského národního

souboru (SLA) blízko mostu Míru. Matice je jasně proti tomu, aby se z Lužickosrbského domu stala pouhá kancelářská budova, kde již nebude místo pro kulturní akce. Odstraněním SKI z Lužickosrbského domu zmizí poslední překážka, aby právě k takové přeměně došlo. Debata k této věci se vede už delší dobu a přemístění SKI do SLA se odůvodňuje tím, že je třeba přesunout informační sužbu a tedy informace o Lužických Srbech blíže k centru, potažmo k turistům. K tomu si dovolím poznámku, že pokud bude program v Lužickosrbském domě dostatečně atraktivní a bude otevřen i o víkend, vždy si turisté cestu na Poštovní náměstí najdou. Tentýž víkend jako valná hromada se totiž v Lužickosrbském domě konaly velikonoční trhy a celý dům doslova praskal ve švech. Cesta tedy není v přesunutí do Röscheidtovy bašty (což je navíc poměrně plošně omezený a složitě přístupný prostor), ale naopak v ztraktivnění Lužickosrbského domu i jako místa k seznámení s lužickosrbskou kulturou, ať již v prostorách SKI, nebo v (dosud stále zavřené) kavárně či ve velkém sále v prvním patře, a to především o víkend, kdy turisté do města přijíždějí.

Zdeněk Blažek

(Na začátku měsíce dubna potom bylo rozhodnuto o zachování sídla SKI v Lužickosrbském domě. – pozn. red.)

► (SN 21. 3., 28. 3., KP 2. 4.) **Nová výstava budyšínského Lužickosrbského muzea *Pječ lětstotkow – Serbj a reformacija* (Pět století – Lužičtí Srbové a reformace)** byla slavnostně otevřena v neděli 26. března. Výstava instalovaná na ploše 220 čtverečních metrů se věnuje obzvláště lužickosrbským evangelickým farářům, učitelům a farnostem, přičemž hledí nejen do minulosti, ale také do současnosti. Spatřit lze několik vzácných památek, jako např. lužickosrbský parament z Bucek, kalich a patěnu z lužickosrbského kostela v Lubiji, lužickosrbskou korouhev bukojnanské mládeže atd., vše z konce 19. století. Vystaveny jsou také rukopisy a tisky, počínaje prvním překladem Nového zákona od Mikławše Jakubicy z roku 1548 a konče posledním vydáním mládežnického zpěvníku *Tyca* z roku 2016. Najdeme tu i práce žáků a žákyň z Wojerec a Bucek ukazující roli biblických témat v běžné řeči. Výstavu je možno navštívit do 27. srpna.

► (SN 31. 3.) **Své budoucí plány s hnědouhelnými doley v Lužici představila společnost Lužická energie a elektrárny LEAG veřejnosti ve čtvrtek 30. března.** Některé z hnědouhelných dolů už nebudou rozšiřeny, jak se dříve plánovalo. Odtěženy nebudou vesnice spadající pod obec Slepó, vsi v předpolí dolu Wjelcej-jih, Janšojce-sever a další vesnice. Místo plánovaných 1700 se má teď přestěhovat ještě 200 obyvatel. Postižena těžbou zůstává vesnice Miłoraz. O bu-

doucnosti wjelcejského hnědouhelného dolu chce LEAG rozhodnout do roku 2020.

Z DOLNÍ LUŽICE

► (NC 1. 3.) **Okres Spréva-Nisa letos přijme nejvýše 480 nových utečenců.** Na území okresu v současnosti přebývá okolo 1500 běženců a žadatelů o azyl. Již 80 % z nich se podařilo umístit do prázdných bytů ve městech i na venkově, což by mělo přispět k jejich lepší integraci. Zhruba třetina jich pochází z Ruské federace, zejména z Čechenska.

► (NC 8., 15, 29. 3.) **V Dolní Lužici se vzedmula vlna odporu proti omezování výuky v dolnolužické srbštině.** Menší děti ve školách malovaly obrázky, starší

děti ve školách psaly dopisy, ve kterých vyjadřovaly svůj vztah k srbské řeči a srbské výuce. Obrázky a dopisy předaly spolu s protestními listinami braniborskému ministru školství Günteru Baaskovi, který se sešel s lužickosrbskými dětmi a jejich rodiči 23. března v postupimském zemském sněmu. Ministr přislíbil, že se pokusí přiblížit braniborské menšinové školství saskému. Obdobný saský předpis umožňuje výuku v lužické srbštině od počtu pěti žáků. Nesouhlas s novým školským předpisem vyjádřil také Městský školský výbor v Chotěbuzi. Podle představitelů města by nové předpisy neměly zhoršovat možnosti výuky lužické srbštiny, ale naopak by měly umožňovat každému žákovi studovat lužickou srbštinu podle svých znalostí a schopností.

► (NC 22. 3., 5. 4.) **Iniciativu za zachování lužickosrbské výuky podporují i německé organizace.** Mezi nimi je i Společnost přátel Lužice, která shromažďovala podpisy na petiční archy. Ty pak člen předsednictva Antonín Kříž předal představitelům Domowiny. Situaci v Dolní Lužici se věnoval také jihotyrolský časopis *Dolomiten*, a za Lužické Srby se postavili rovněž uživatelé dolnoněmčiny. Členka braniborského sdružení pro dolnoněmčinu Carla Villwocková uvedla, že se obě menšiny potýkají se stejnými problémy. Villwocková a členové jejího sdružení podepsali online petici za zachování dolnolužickosrbské výuky.

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawlíkec, z Nowého Casniku Josef Blažek.

TÉMA

Markrabě Gero – život saského velmože na východní hranici otonského impéria

(Druhá část)

Jan Tomášek

Na přelomu 9. a 10. století se Thietmarovi zhruba v pětiletém věku narodili dva synové – Siegfried a Gero, kteří prožívali dětství a dospívání v době závratných změn. V roce 911 zemřel poslední východofranský král z karolinské dynastie jménem Ludvík IV. Dítě, a ačkoliv se krátce uvažovalo o Otovi, otci Jindřicha Ptáčníka, jako o možném Ludvíkově nástupci, novým králem se nakonec stal franský vévoda Konrád I. Ten Jindřichova otce vnímal jako vážného rivala, a když v roce 912 Ota zemřel, zdráhal se podle Widukinda přenést všechny statky a pravomoci na jeho syna. V následujícím konfliktu stál Thietmar věrně na straně svého dávného svěřence. Kronikář Widukind dokonce popisuje anekdotu z doby, kdy byl Jindřich obležen v hradu Grone (dnes část města Göttingen), přičemž hrabě Thietmar měl franské vojsko lstí donutit k ústupu. Před Konrádovými posly žádajícími Jindřichovu kapitulaci velice přesvědčivě popisoval obrovské vojsko o síle třiceti legií,¹ které Jindřichovi přivedl na pomoc. Ve skutečnosti přišel pouze s pěti muži. Ačkoliv nemáme žádné přesné zprávy, někdy kolem roku 915 došlo patrně mezi Konrádem a Jindřichem ke smíření, přičemž toto smíření musíme chápat jako Jindřichovo podřízení se Konrádovi, jenž Jindřichovi výměnou ustoupil ve věci jeho dědictví. Widukindovu anekdotu, v níž Thietmara vychválil jako zkušeného muže, „převyšujícího vrozenou chytrostí mnohé smrtelníky“², je proto zapotřebí označit za kronikářovu fabulaci, jíž hodlal zamaskovat Jindřichovo pokoření. Podobným způsobem postupovala drtivá většina středověkých kronikářů, což činí práci s jejich texty výrazně obtížnější.

Widukind Thietmara využil k vylíčení bystrosti a odvahy slavných synů saského kmene, přičemž v dalším vyprávění se Thietmar objevuje jenom během popisu bitvy u Lenčina (německy Lenzen) v roce 929.³ Rataři, bojovný kmen tzv. lutického svazu, údajně porušili dřívější mírovou dohodu, vyplnili hrad Walsleben a zabili všechny jeho obyvatele, čímž podnítli i ostatní (blíže neurčené) slovanské kmény k boji. Vzájemné výpady byly podél řeky Labe poměrně časté

a karolínští i otonští panovníci museli svoji autoritu neustále obnovovat. Dobové letopisy i kroniky nás tak zahrnují stručnými a většími jen málo vypovídajícími zprávami o jednotlivých taženích říšských vojsk za Labe či slovanských loupeživých výpravách. Čteme-li o podmanění všech slovanských kmenů za Labem, jedná se pouze o vznosnou frázi, užívanou už v antické literatuře pro umocnění vojenských úspěchů římských císařů nebo vojevůdců. Přísežný slib Polabských Slovanů odvádět poplatky znamenal v tehdejších zvyklostech pouze uznání momentální převahy.

Thietmar se měl boje zúčastnit jako spolumatel (collega) markrabě Bernharda, pocházejícího podle tradičního křesťanského jména z rodiny Billungů. Rychlým útokem s padesáti muži způsobil Thietmar zmatek ve slovanských řadách a přičinil se o vítězství Sasů. Tímto hrdinským činem se Widukind s Thietmarem ve své kronice rozloučil, ale čtenáře už v dalším textu o jeho smrti nezpravil. Thietmar zemřel pravděpodobně kolem roku 932, kdy do věčné dramatické hry saské a říšské politiky vstoupili jeho dva synové.

V. Slibný začátek a závratný vzestup

Oba sourozenci po svém otci spravovali statky v *Nordthüringgau* a *Harzgau*, ale dominantní roli prozatím hrál Gerův starší bratr Siegfried. Kolem roku 906 zemřel bez mužských potomků výše zmíněný hrabě Erwin z Merseburku, a jelikož jeho dcera neznámého jména zemřela rovněž bezdětná, připadlo Erwinovo dědictví v *Schwabengau*, *Friesenfeldu* a *Hassegau* právě Siegfriedovi. Připomeňme, že Siegfriedova matka Hildegard byla sestrou Erwinovy manželky.

Kariéra a postavení každého velmože v Sasku ovšem v první polovině 10. století závisela na jeho vztazích s královským dvorem a především se samotným králem. Siegfried se mohl opřít o dobré jméno svého otce, někdejšího vychovatele nového krále Jindřicha Ptáčníka, který po smrti krále Konráda zaujal jeho místo. S královou nevlastní sestrou Irminburgou se Siegfried krátce po Jindřichově volbě (919) oženil. Zhruba ve stejné době se Siegfried stal vychovatelem Jindřichova stejnojmenného syna a budoucího bavorského vévody. Siegfried se však pro předčasnou smrt své manželky potomků s královskou krví nedočkal. Ale jeho druhý sňatek s Juttou (či Judithou) jej od královské rodiny nevzdálil, Jutta totiž pocházela z vedlejší větve

¹ Antický termín, používaný ve středověkých pramenech. Počet mužů není přesně znám.

² Widukind I (24): „*Thiadmarus... vir disciplinae militaris peritissimus, varius consilioque magnus et qui calliditate ingenita multos mortales superaret.*“

³ Widukind I (36).

Eduard Vojan v titulní roli hraběte Gera v Jiráskově stejnojmenné hře (17. 11. 1904). Foto <<http://www.alojsjirasek.cz/dilo/gero>>

otonské dynastie (tzv. Brunovců), táhnoucí se od Jindřichova strýce Brunona Saského (asi 835–880).

V roce 934 daroval Jindřich Ptáčník svým listem Siegfriedovi další pozemky ve Schwabengau, konkrétně statky Gröningen, Kroppenstedt a Amendorf. V listině oslovil Siegfrieda „*fidelis comes noster...*“, ale jeho postavení se mělo brzy zlepšit. O dva roky později (936) Jindřich zemřel a na trůn nastoupil jeho syn Ota I., později zvaný Veliký. Kronikář Widukind věnoval začátek druhé knihy své kroniky o činech Sasů právě popisu Otovy korunovace a následné hostiny, kde králi přísluhovala nejmočnější hrabata z celé Říše. Jedním z nich byl i Siegfried, jehož corveyský kronikář popsal slovy: „...*nejlepší ze Sasů, švagr krále a postavením druhý po králi...*“⁴ Siegfried vykonával tehdy významný úřad zástupce krále v Sasku. Většinou se v pramenech pro tuto funkci užívalo titulu „*legatus*“, jehož držitel byl zřejmě pověřen správou určitého území jménem krále, přičemž pro Sasko se povinnosti legáta soustředily na obranu říšské hranice a všeobecného míru. Sám Widukind dodává, že Siegfried „*měl na starost Sasko a jeho bezpečnost před nepřátelskými vpády.*“⁵ Widukind pro Siegfrieda užíval nadále titulu „*comes*“, ale kupříkladu v nekrologiu saského kláštera sv. Michala v Lüneburgu zaznamenávajícím jména členů zakladatelské rodiny Billungů, jejich příbuzných či jiných klášterních dobrodinců titul *legatus* nacházíme. Stejně tak mladší kronikář Thietmar Merseburský (975–1018) se ve své kronice zmínil o „*legatio Sigifridi comitis Merseburgensis*“.⁶

Toto výsadní postavení zůstalo Siegfriedovi až do jeho smrti. Přesné datum není sice známo, ale Siegfried musel zemřít ještě před vypuknutím tzv. Thankmarova povstání (tj. 937), tedy vzpoury nevlastního bratra Oty I. Widukind bez udání data uvádí, že po smrti hraběte Siegfrieda si na jeho úřad dělal nároky právě Otův nevlastní bratr Thankmar, protože jeho matka Hatheburga byla dcerou hraběte Erwina Merseburského, a tudíž Siegfriedovou sestřenicí. Opět zde vidíme provázanost saské nobility. Ota I. však Siegfriedovo dědictví i úřad udělil hraběti (*comes*) Gerovi. Na tomto případě můžeme pozorovat, že příslušnost ke královskému užšímu okruhu neznamenala nutně královskou podporu nebo automatické upřednostnění v dědických nárocích. Obdobně jako v případě Thankmarova opominutí ve prospěch Gera svěřil Ota I. vedení vojenských akcí proti

Slovanům Hermannu Billungovi, čímž upozadil jeho staršího bratra Wichmanna I., který se na čas připojil k Thankmarovi a jeho vzbouřencům. Zmíněný Wichmann I. z rodu Billungů či spíše jeho děti sehraji v životě samotného Gera významnou roli, protože Gerův syn Siegfried II., pojmenovaný po svém strýci, se později oženil s Hathui, dcerou Wichmanna I. Navíc stejnojmenný Wichmannův syn přidělá Gerovi v budoucnosti mnoho starostí.

VI. Gero a Polabští Slované

Gerův vzestup určovala kromě jeho osobních schopností i jeho věrnost králi během Thankmarova povstání, ukončeného smrtí jeho hlavních aktérů. Za povšimnutí stojí i fakt, že samotný Ota I. se stal kmotrem Gerova výše zmíněného syna Siegfrieda II. Poprvé je Gero titulován jako hrabě (*comes*) v listině z roku 937 mezi ostatními hrabaty z Nordthüringgau. Tento titul s největší pravděpodobností zdědil již po smrti svého otce Thietmara. Úřad legáta převzal Gero po smrti svého bratra Siegfrieda, čímž se stal odpovědným za východní pohraniční oblast a zřejmě i za výběr mírového tributu od slovanských kmenů.

Zde se naskytá otázka, zda Gero ovládal slovanský jazyk. Přímé důkazy pro potvrzení tohoto předpokladu nemáme, ale nemůžeme jej ani zcela vyloučit. Ve středověku byl v etnických a kulturních kontaktních zónách bilingvismus části místních církevních a v menší míře i světských elit běžný. Slované Polabí se navíc stalo misijní oblastí a pro budoucí misionáře alespoň rámcová znalost slovanského jazyka musela být nezanedbatelnou součástí jejich přípravy.

Už některá kapitulária⁷ Karla Velikého určovala, které modlitby či církevní poučení mohly být podávány v lidové řeči. Mohučská synoda v roce 803 obnovila pravidlo, že duchovní mají své křtěnce poučovat „... *in ipsa lingua, in qua nati sunt*“. Úspěch misie vždy závisel na vzdělání misionářů. Podle kronikáře Thietmara Merseburského uspěl první merseburský biskup Boso u Slovanů ve východním Durynsku díky své znalosti slovanského jazyka („... *Sclavonica scripserat verba...*“). V roce 937 založil Ota I. klášter sv. Mořice v Magdeburgu, kde se měli vzdělávat budoucí misionáři. Od poloviny 10. století se v místní klášterní škole vyučoval i slovanský jazyk. Už první magdeburský arcibiskup Adalbert strávil nějaký čas u Slovanů na Rusi. Své jazykové znalosti zde nabyt i merseburský biskup Wigbert. V Magdeburgu rovněž studovali mniši a duchovní ze slovanských krajů, mezi nimi i sv. Vojtěch; jeho spolužákem byl misionář Tagino, působící v Polsku a na Rusi, jehož znalosti dosvědčuje kronikář Dětmar Merseburský. První míšeňský biskup Burchard učil Slovany na obou stranách Labe s pomocí svého kaplana, který jej poučoval o místních poměrech. Burchardův nástupce Folcold byl přítelem polského krále Boleslava Chrabrého a pobýval i nějakou dobu v Praze. Eid, třetí míšeňský biskup, se zase osobně zasazoval o misie v srbské oblasti, podobně jako misionář v Horní Lužici a jeho pozdější nástupce v úřadě Benno (ve 12. století). Potřebu učít misionáře slovanskému jazyku zdůraznil ještě v roce 1504 míšeňský biskup Jan VI. v synodálních statutech.⁸ Je zapotřebí připomenout, že zde hovoříme o situaci raného středověku, nikoliv o dobách následujících.

U světských osob se znalost slovanského jazyka samozřejmě předpokládá rovněž, i když v menším měřítku. Jako příklad uveďme markraběte Thakulfa (837–873), karolinského správce tzv. srbské marky, jehož si Slované velice vážili pro jeho znalost slovanského jazyka, práva i zvyků.⁹ Samotný Ota I. měl v mládí slovanskou milenku, pravděpodobně členku havolanské elity, pobývajících ve shodě s tehdejší praxí v zajetí jako záruka míru.¹⁰ Herbert Ludat dokonce spekoval o totožnosti této slovanské ženy, již označil za sestru havolanského knížete Tugumíra a blízkou příbuznou kněžny Drahomíry, ženy českého knížete Vratislava.¹¹ S Otou měla nemanželského syna Viléma,

⁴ Widukind II (2): „*Sigifridus vero, Saxonum optimus et a rege secundus, gener quondam regis...*“.

⁵ Tamtéž.

⁶ Thietmar II (2).

⁷ Jako kapitulária se označují královské výnosy s platností zákona z karolinské éry.

⁸ Shrnuje Karlheinz HENGST, *Slawische Sprachstudien im Mittelalter im sächsisch-thüringischen Raum*, Zeitschrift für Slavistik 37, 1992, s. 397–406.

⁹ Annales Fuldenses, a. 849: „... *quasi scienti leges et consuetudines Sclavicae gentis, ...*“.

¹⁰ O této ženě se zmiňuje Widukind III (74). O jejím původu Thietmar II (35).

¹¹ Herbert LUDAT, *An der Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Köln/Wien 1995, s. 35–40.

jehož otec později dosadil na prestižní arcibiskupský stolec v Mohuči. Jistou znalost slovanské řeči předpokládáme i u dvou synů Wichmanna I. z rodu Billungovců. Oba, Wichmann II. a Ekbert, strávili část svého života bojem proti svému strýci Hermannu Billungovi, který měl zadržovat jejich dědictví po otci. Jejich vzpoura se posléze obrátila i proti Otovi I., podporovateli jejich strýce. Několikrát utekli za Labe ke Slovanům. Pobývali u Obodritů i u Veletů, přičemž je vždy přesvědčili k boji a část vojska dokonce sami vedli. Jelikož byl Gero odpovědný za celý tento příhraniční region, lze alespoň rámcovou znalost slovanského jazyka předpokládat i u něj.

Ota I. označil Gera jako markraběte poprvé ve své listině z roku 941, přičemž v následujících letech (944 a 946) získal Gero od krále další statky v *Nordthüringgau* a v přilehlých oblastech (např. Trebnitz). Při východní hranici v polovině 10. století vznikly dvě marky. Severní, spadající pod Hermanna Billunga, a východní (něm. *Geromark, Elbmark* či *Sorbenmark*) pod správou Gera. Zatímco marka na severu spravovala záležitosti týkající se obodritských kmenů, jižní kontrolovala poměry u kmenů srbských, havolanských a veletských. Říšskou správu zde zajišťovala dvě nově založená biskupství v Havelbergu (946) a Braniboru (948). V zakladatelských listinách Oty I. pro obě biskupství vystupuje markrabě Gero jako králův přední spolupracovník. Podobná praxe zajištění sfér vlivu skrze církevní instituce byla, jak jsme již výše zmínili, ve středověku zcela běžná. Otovo dílo nepřezilo rozsáhlé povstání Polabských Slovanů v roce 983, během něhož došlo mimo jiné k vyvrácení obou uvedených biskupství. Útoky proti církevním budovám a institucím ze strany Slovanů nemusely být nutně poháněny nějakým protikřesťanským citěním, jak stereotypně tvrdí dobové prameny a v závislosti na nich mnohdy i pozdější literatura. Povstání v roce 983 podpořili kromě pohanských Veletů i křesťanský obodritský kníže Mestivoj a jeho tchán, dánský král Harald. Biskupství v Braniboru a Havelbergu zkrátka symbolizovala říšskou správu i místa shromažďování značného majetku z obou diecézí, a tedy i logický první cíl útoku. Těchto událostí se však markrabě Gero už nedožil, a proto nyní věnujeme pozornost Gerovu počínání při jednání se Slovy.

Je pravda, že Gero během svého působení na východní hranici získal v boji se Slovy mnohé vojenské zkušenosti, ale o jednotlivých taženích se toho příliš nedovídáme. Od kronikáře Widukinda známe pouze pozdější Gerovu kampaň proti kmenu Ukranů (patrně jednomu ze závislých kmenů veletského svazu) v prosinci roku 954 a ještě pozdější proti srbským Lužičanům, při níž měl být zabit Gerův blíže neznámý synovec. Libuše Hrabová se domnívá, že Widukind měl původně na mysli Gerova syna Siegfrieda II.¹² Jedná se ovšem o nepodloženou domněnku. Navíc Widukind by ztrátu syna tak mocného markraběte, jakým byl Gero, určitě neopomněl zmínit. Další Gerova tažení proti Slovanům nejsou známa. Polský historik Stanisław Rosik a německá historička Gertraud Eva Schrage uvažují na základě pozdějších pramenů o dalších kampaních proti Milčanům v pozdější Horní Lužici nebo jejich sousedům Dalemincům v míšeňské oblasti.

Během svého působení v úřadu markraběte musel být Gero neustále ve spojení s králem. Jeho úloha sice byla zbavit krále co nejvíce starostí týkajících se dotyčné oblasti, ale samotný markrabě se mohl v obtížných situacích vždy spolehnout na královu podporu. Sám Widukind poznamenal, že „pro obecné blaho státu stál Ota vždy na Gerově straně“.¹³ Pokud nemohl zasáhnout král osobně, vyslal za sebe zástupce. Kupříkladu proti kmenu Ukranů poslal Ota Gerovi na pomoc lotrinského vévodu (lat. *dux*) Konráda Rudého.

O rok později v roce 955 se Gero zúčastnil po boku Oty I. bitvy na řece jmenované Raxa (dnes Meklenbursko-Přední Pomořansko). Tato bitva byla součástí dlouho trvajícího sporu bratrů Wichmanna II. a Ekberta s jejich strýcem Hermannem Billungem. Wichmannovi se podařilo získat na svoji stranu obodritského knížete Nakona a jeho bratra Stojgněva a donutit strýce k ústupu. Situaci musel vy-

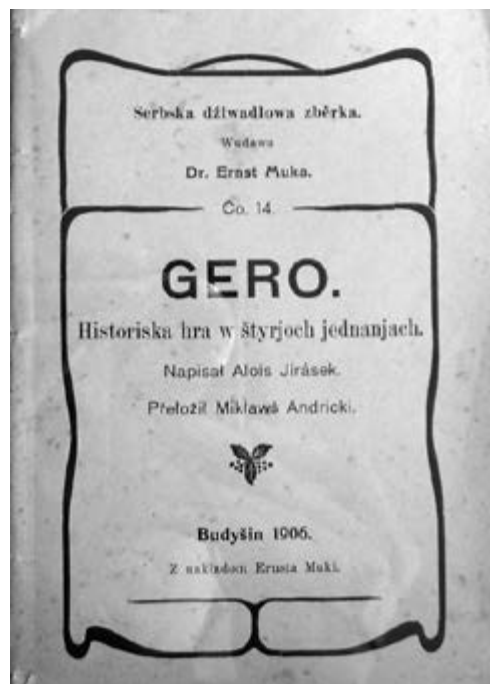
řešit Ota I. osobně. Samotná bitva se odehrála 16. října, necelé dva měsíce po vítězství Oty I. nad Maďary v bitvě na Lechu. Popis celé události nám zanechal kronikář Widukind, libující si v barvitěm popisu bojových scén. Jako obvykle zde bitvu rozhodla chytrost některého syna saského kmene, tedy v tomto případě Gerova. Widukind nejprve popsal hádku Gera a jakéhosi Slovana, protože Gero nabízel Slovanům okamžitý boj, pokud jedna ze stran nechá tu druhou přejít řeku. Jelikož tuto nabídku Slované odmítli, došlo navečer k osudovému střetnutí. Gero se mezitím nepozorovaně se svými slovanskými spojenci z ostrova Rujány vzdálil podél proudu řeky, kde nechal postavit tři mosty, po nichž se pak královské vojsko dostalo na druhou stranu. Widukindův popis je zapotřebí brát s rezervou, nicméně údaj, že po Gerově boku bojovali i Ránové (lat. *Ruanis*), je velice zajímavý a byli-li to skutečně Ránové, a nikoliv oddíl námezdních slovanských bojovníků, svědčil by o Gerových kontaktech daleko za řeku Labe.¹⁴

Bitva na řece Raxe opět ukázala, jakým způsobem užíval kronikář Widukind jednotlivé postavy a jejich příběhy. Ostatně o markraběti Gerovi napsal v kapitole popisující zmíněnou bitvu následující slova: „Byl zběhlým ve válečném umění, dobrým rádcem v záležitostech veřejných, měl dar výmluvnosti, byl vzdělaný a svou moudrost prokazoval činy, nikoliv slovy. Co usilovně získal, štědře rozdával, a co bylo nejlepší, byl horlivým ctitelem Božím.“¹⁵

VII. Krvavá hostina

Jednou z dalších kapitol Gerova počínání ve slovanských záležitostech je případ Havolanů. Právě zde narážíme na onu epizodu, která Gerovi ve slovanském prostředí vynesla na dlouho pověst nemilosrdného vraha.

Srbská oblast podél toku Sály a Labe byla mnohem otevřenější a z hlediska terénu lépe přístupná než severní oblasti podél labského dolního toku. Z tohoto důvodu zde mohli otonští panovníci lépe uplatňovat svůj vliv. Srbské kmény se kupříkladu nezapojily do bojů v roce 983. Politický vývoj srbských Slovanů byl přerušen porážkami v bojích proti Jindřichovi I. (např. v roce 929), což někteří badatelé často spojovali s jednou ze zpráv Widukinda z Corvey, podle níž měl markrabě Gero při jedné z hostin usmrtit třicet „*principes barbarorum*“.

Titulní strana překladu Jiráskovy hry *Gero do hornolužické srbštiny* v překladu Mikławše Andrického

¹² Vice Libuše HRABOVÁ, *Stopy zapomenutého lidu. Obraz dějin Polabských Slovanů v historiografii*, Praha 2006, s. 63.

¹³ Widukind II (30): „Rex vero ad communes utilitates rei publicae Geroni semper iuxta erat.“

¹⁴ Popis bitvy Widukind III (54) a (55). Bitvu zmiňují i jiné dobové prameny, např. *Annales Sangallenses maiores*.

¹⁵ Widukind III (54): „Erant quippe in Gerone multae artes bonae, bellandi peritia, in rebus civilibus bona consilia, satis eloquentiae, multum scientiae, et qui prudentiam suam opere ostenderet quam ore, in acquirendo strenuitas, in dando largitas et, quod optimum erat, ad cultum divinum bonum studium.“

Zde tkví základ stereotypního obrazu markraběte Gera a zániku Polabských Slovanů. Nelze totiž ověřit, jestli je Widukindova zpráva pravdivá, jelikož přímé důkazy plánované likvidace urozených Slovanů neexistují. Vystává rovněž otázka *cui bono*. Pokud by Gero usiloval o snazší ovládnutí srbských kmenů prostřednictvím fyzické likvidace elit, není jisté, zda by toho skutečně dosáhl. Za prvé, kmenové společnosti Polabských Slovanů nebyly nutně závislé na osobě knížete. Vezměme kupříkladu zprávu z *Annales Bertiniani* k roku 839 o výpravě franského vojska proti srbskému kmeni Koldiců (Coldici). Frankové obsadili jedenáct hradů a kníže Koldiců jménem Čimislav padl v bitvě. Po jeho smrti byl okamžitě zvolen nový kníže, který posléze uzavřel s Franky mír. Za druhé, zástupci říšské moci, v tomto případě jednotlivá markrabata, byli odkázáni na spolupráci se slovanskými elitami z důvodu nerušeného zachování vybírání dávek a desátků. Z pohledu dobové praxe pak zmínky o porušení hostitelské ochrany lze dohledat v pramenech z okolních i vzdálených zemí, Čechy nevyjímaje. Vzpomeňme na rodové boje mezi Přemyslovci, Slavníkovci a Vršovci. Ještě v roce 1440 se ve Škotsku odehrála krvavá událost, která do historie vstoupila pod názvem Černá večer. Mladý škotský král Jakub II. se svým kancléřem Crichtonem využili hostiny, aby se zbavili mocného klanu Douglasů.

Ve většině případů šlo ovšem o pokus odstranit určitou osobu nebo zlikvidovat konkrétní skupinu. Gerova akce, pokud byla skutečně takto provedena, by podmanění srbských kmenů neusnadnila. Spíše naopak. Tehdejší situace na východní hranici nebyla příznivá. Ačkoliv Widukind svoji zprávu o krvavé hostině nedatuje, bývá někdy podle následujícího kronikářova textu o porážce a smrti královského vojevůdce Heika kladena do roku 939. Pokud by se zpráva o této hromadné vraždě rozšířila, způsobila by zcela jistě nepříznivou reakci Slovanů za řekou Sálou. Widukind v této kapitole zřejmě potřeboval umocnit rozsah tehdejších bojů se Slovy. Začal zmínkou o plenění a bésnění barbarů, tj. Slovanů, již se pokusili lstí Gera zavraždit. Jejich lest měl Gero předejít lstí vlastní a zavraždit zmíněných třicet „*principes barbarorum*“. Ve stejnou dobu měly propuknout nepokoje mezi slovanskými kmeny obodritského svazu, když pobily vojsko vojevůdce Heika. Situaci zachránil podle Widukinda až Ota I., který několikrát s vojskem na barbary udeřil a přinesl jim téměř definitivní zkázu („... *in ultimam pene calamitatem perduxit*“). Závěr kapitoly o následných bojích, v nichž jedni měli bojovat za slávu své říše a druzí za svobodu a proti nejtvrdší porobě, je volnou parafází Sallustiova textu *Bellum Iugurthinum* (čes. Válka s Jugurthou). Epizodu o krvavé hostině tedy lze označit přinejmenším za spornou a můžeme do jisté míry souhlasit s pochybnostmi předního německého historika Christiana Lübkeho, který zprávu považuje za smyšlenou.¹⁶

Jakýsi epilog celé výše popsané události představuje osoba slovanského knížete Tugumíra, jehož osoba se stala klíčovou k získání vlivu v havolanské oblasti. Tugumír po odstranění svého synovce předal hrad i s celým jeho okolím pod královskou vládou. Nemáme sice žádné zprávy o Tugumírově kontaktu s Gerem, ale do jisté míry lze předpokládat, že by mu taková událost jistě nezůstala utajena. Gero navíc o devět let později vystupuje v Otově zakládající listině biskupství v Braniboru, „*sito in terra Sclavorum in pago Heueldun*“, jako jeden z iniciátorů.

VIII. Poslední roky života

Poslední roky Gerova života nebyly o nic klidnější. Stárnoucí markrabě se pravděpodobně podílel na porážce Wichmanna II. a jeho bratra Ekberta z rodu Billungů, kteří se tentokrát zapletli do bojů východních slovanských (pravděpodobně veletských) kmenů s polským knížetem Měškem. Gerova úloha zde není přesně známa, nicméně se vzpurným Wichmannem jej pojilo jakési přátelství či spíše přísaha, již se měl Gero a jeho syn s Wichmannem svázat. U Oty I., tehdy již císaře, dosáhl Gero pro Wichmanna možnost návratu do Saska a života na statcích (blíže neurčených) své manžel-

ky. Wichmann však dlouho upokojen nezůstal a opět pozvedl meč. Gero se s ním ještě jednou setkal po Wichmannově znovudopadení. Podle Widukinda měl Gero pochopit Wichmannovu vinu a odeslat jej za řeku Labe ke Slovanům, kteří ho vlídně přijali. Je možné, že se jednalo o jakousi formu vyhnanství, ale v každém případě se Wichmann ani tentokrát nehodlal vzdát. Jeho tragické smrti se však už Gero nedožil.

Současné historické bádání se v rámci demytizace osoby markraběte Gera muselo vyrovnat především s otázkami týkajícími se jeho původu a jeho nacionalisticky zabarveného pojetí jakožto obětavého paladina německých králů. Problematikou Gerova vztahu ke králi se zabýval mimo jiné i německý historik Gerd Althoff, který upozornil na určité ochladnutí vztahů markraběte Gera a Oty I. Ačkoliv náš hlavní informátor Widukind z Corvey žádný otevřený spor nezaznamenal, lze to přičíst na vrub celkové myšlenky a poslání jeho díla, kterým hodlal oslavit vládu Oty I. a činy Sasů. Althoff se proto zaměřil na diplomatické prameny. Gero se po většinu svého života objevoval v Otových listinách na předních místech jako jeden z králových nejbližších světských poradců. Několik donačních listin je Gerovi přímo adresováno. Každopádně v období mezi lety 951 a rokem jeho smrti (965) se počet listin s Gerovým jménem omezil na jedinou. Navíc jméno Gera a jeho syna Siegfrieda II. chybí v otonských nekrologích, a to i přes skutečnost, že Ota I. byl Siegfriedovým kmotrem. Toto ochlazení vzájemných vztahů sice neznamenovalo Gerovo sesazení a zbavení jeho úřadu, ale královská kancelář přestala používat jeho markraběcí titul. Naproti tomu můžeme pozorovat vzestup Hermanna Billunga, kterého poprvé v roce 956 tituloval Ota I. ve své listině jako *Herimann[i] marchio[nis]*, markrabě Hermann Ačkoliv se stále pohybuje na tenkém ledě nejistých domněnek, můžeme uvést častý předpoklad ztráty královny přízně. Gero se údajně zapojil do tzv. Liudolfova povstání proti Otovi nebo s ním alespoň sympatizoval. Představitelná je spíše druhá možnost, uvážíme-li výše zmíněný fakt, že Gero zůstal i po potlačení vzpoury ve svém úřadě.

Jako každý středověký člověk měl i Gero na prvním místě svého pomyslného žebříčku hodnot zajištění spásy své duše a duší členů své rodiny. O tom svědčí mimo potvrzení donací církvi, zejména klášteru sv. Mořice v Magdeburgu, také jeho fundátorská činnost. Gero během svého života založil kupříkladu kláštery Frose a Gernrode, přičemž se podílel na založení dalšího kláštera v Kemnade an der Weser. Bez zajímavosti nejsou ani jeho dvě poutnické cesty do Říma, představující v tehdejší době velice náročný počín. Pevná víra ani péče o blaho vlastní duše však Gerovi neusnadnily závěr života.

Markrabě Gero zemřel 20. března roku 965 ve věku zhruba šedesáti pěti let. Kronikář Widukind, jak již bylo řečeno, věnoval jenom některým osobnostem saské nobility takovou pozornost. Jeho hrdinové, ať už věrně sloužili otonským panovníkům či proti nim pozvedli meč, posloužili corveyskému kronikáři jako příklad saské odvahy, cti a důvtipu. Svoji kroniku zakončil smrtí Oty I. a zároveň smrtí svých oblíbenců: moudrého Hermanna Billunga, jeho věčně vzpurného synovce Wichmanna II. a zejména mocného markraběte Gera. Ota I. se vrátil do Saska, když se doslechl o skonu tolika vznešených mužů, ale nakonec si smrt našla i jeho samotného. Ve skutečnosti Hermann Billung zemřel až o sedm let později než Gero a Wichmann II. jej přežil o dva roky. Spěšný návrat Oty I. z Itálie podnítila spíše hrozba povstání části saské nobility. Widukind touto zkratkou uzavřel své vyprávění o činech Sasů. Gerovo životní úsilí nenašlo přímého následníka, protože žádný z jeho synů včetně Siegfrieda II. svého otce nepřežil. Po Gerově smrti byla jeho marka rozdělena na pět částí, čímž se začal psát nový příběh tohoto regionu, v němž obě etnika – Sasové i Slované – sehraji svoji roli.

Životní příběh markraběte Gera v souvislostech doby ukazuje, že jej nelze označit za *zlopowěstného Slowanobigce*, ani za jakéhosi hrdinu německého středověku. Byl to především člověk raného středověku, příslušník vyšší saské vrstvy válečných elit a zbožný křesťan usilující o spásu své duše. Kritická analýza písemných pramenů umožňuje vyprávět příběh markraběte Gera bez nepodložených předpokladů a ahistorických soudů. Jeho biografie může posloužit

¹⁶ Christian LÜBKE, *Mocenské faktory na východě otonské říše v době Boleslava II.* In: Luboš Polanský, Jiří Sláma, Dušan Třeštík (edd.), *Přemyslovský stát kolem roku 1000*, Praha 2000, s. 203.

především jako jakýsi model života saského velmože ve víru složité politiky první poloviny 10. století na východní hranici otonské říše.

LITERATURA

- ALTHOFF, Gerd, *Die Billunger in der Salierzeit*. In: Stefan Weinfurter (Hrsg.), *Die Salier und das Reich*. I. Salier, Adel und Reichsverfassung, Sigmaringen 1991.
- HANEWINKEL, Christian: *Die politische Bedeutung der Elbslawen im Hinblick auf die Herrschaftsveränderungen im ostfränkischen Reich und in Sachsen von 887 bis 936 – Politische Skizzen zu den östlichen Nachbarn im 9. und 10. Jahrhundert* (Dissertation), Köln 2004.
- LÜBKE, Christian, *Die Deutschen und das europäische Mittelalter: Das östliche Europa*, München 2004.
- LÜBKE Christian, *Zwischen Polen und dem Reich. Elbslawen und Gentilreligio*. In: Michael Borgolte (Hrsg.), *Polen und Deutschland vor 1000 Jahren*, Die Berliner Tagung über den „Akt von Gnesen“, Berlin 2002, s. 91–110.
- LUDAT, Herbert, *An Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Köln/Wien 1995.
- MYŚLIŃSKI, Kazimierz, *Polska wobec Słowian połabskich do końca wieku XII*. Wodzisław Śląski 2011.
- URBAŃCZYK, Przemysław, *Changes of Power Structure During the 1st Millennium A.D. in the Northern Part of Central Europe*. In: Przemysław Urbańczyk (ed.), *Origins of Central Europe*, Warsaw 1997, 39–45.
- Andrea STIELDORF, *Marken und Markgrafen. Studien zur Grenzsicherung durch die fränkisch-deutschen Herrscher*. Hannover 2012.

OČIMA Elišky Papcunové

Domowina doma i za hranicemi

Na konci března, tedy nedlouho po valné hromadě SPL, se konala valná hromada Domowiny, také volební. Samotnému zasedání Domowiny již v předvečer předcházelo menší setkání, pro nás však neméně důležité – setkání zahraničních spolků.

Domowina je zastřešující orgán všech Lužických Srbů, do jeho vedení jsou delegáti voleni z kandidátů navržených jednotlivými župami a členskými spolky. Kromě těchto spolků má Domowina také spolky přidružené (*asocijrowane towarzystwa*), mezi které patří i Společnost přátel Lužice v České republice. Na historicky první setkání tyto zahraniční spolky pozval referent pro zahraničí a kulturu Clemens Škoda na pátek 24. března do Wojerec.

Setkání to bylo velmi milé a především seznamovací. Kromě Clemense Škody, kterého již důvěrně známe, jsme se seznámili s Petrem Bržanem, referentem Domowiny pro hospodářské a infrastrukturní záležitosti, a později nás přišli pozdravit také Petr Bržan (shoda jmen), kterého pojí přátelské i intenzivní „pracovní“ vztahy s Poláky, a Jurij Luščanski, Clemensův předchůdce ve funkci referenta Domowiny pro zahraničí, se kterým se naopak blíže přátelíme my Češi. Setkání se zúčastnily hned čtyři polské spolky. Stowarzyszenie Polsko-Serbołużyckie „Pro Lusatia“ z Opolí zastupovali předseda Piotr Pałys (budíž mu čest a chvála za to, že jako jediný prezentoval svůj spolek lužickosrbsky) a Mariusz Patelski. Opolský spolek je z polských nejaktivnější, tradičně pořádá několikadenní festival a vydává časopis *Pro Lusatia – Opolskie Studia Łużycoznawcze*. Dále v Polsku funguje spolek Towarzystwo Polsko-Serbołużyckie, které má několik sekcí. Z Vratislavi přijeli Łudmila Gajczewska a Piotr Gaglik, jejich vratislavská sekce pořádá akce příležitostně, zaměřené spíše na literaturu, pořádá prý podporu ze strany univerzity, kterou považuje za klíčovou. Hojně zastoupení měla sekce Žary, která vznikla teprve v roce 2014 a profiluje se regionálně, působí totiž na území historické Lužice v dnešním Polsku a snaží se proto posilovat vazby se současnou slovanskou Lužicí; aktuálně pracují na projektu zbudování pomníku. Kromě předsedy Michala Morzaka byli přítomni také starosta města a dva zastupitelé. Z varšavské sekce přijel Zbigniew Arasimowicz s manželkou, ten ale svůj spolek nepředstavil. SPL jsme zastupovali čtyři: Eliška Papcunová, místopředsedkyně a vedoucí redaktorka ČLV, Josef Zdobinský, nový člen předsednictva, Petr Kalina, bývalý člen předsednictva a redakční rady ČLV, a asistentka předsednictva Tereza Hromádková.

Diskuse se rozvinula okolo možností spolupráce, sdílení know-how a vlastně vůbec okolo snahy definovat vhodné podmínky pro aktivní

a efektivní působení spolků. Totiž (dovolte mi toto velmi neskromné prohlášení) – ukázalo se, že SPL je mezi zastoupenými spolky zdaleka neaktivnější. Pravda, máme pro to také nejlepší podmínky: dlouhou, ač přerušovanou historii spolku, tradiční vazbu s Lužicí prostřednictvím Lužického semináře, Hórnikovu knihovnu v něm, časopis s téměř stoletou tradicí a již zavedenou čtenářskou obcí, a v neposlední řadě nápomocnou saskou kontaktní kancelář jen o patro výš kanceláři naší. Samozřejmě že aktivita spolku stojí a padá s členskou základnou, z níž se nám v posledních letech podařilo motivovat poměrně dost lidí ochotných k aktivní spolkové činnosti; ostatní spolky si naopak stěžují právě na chybějící dorost (však také naše delegace velmi výrazně snižovala věkový průměr setkání). To vše ovšem působí vzájemně a v SPL se podařilo toto soukolí nastartovat a už jede. Clemens Škoda nás za to pochválil a Piotr Pałys navrhl, aby se v Praze v historickém Lužickém semináři zřídila centrála zahraničních spolků, která by podporovala i ostatní spolky v činnosti a ve sdílení know-how. Toto téma zůstává k promyšlení do dalšího setkání.

My už jsme se poté věnovali neformálnímu seznamování, a to také s dosavadními členy vedení Domowiny, kteří s námi přišli povečeřet.

V sobotu 25. března jsme se sešli v ohromném wojereckém sále. Kromě nás zahraničních hostů bylo přítomno 174 zástupců Lužických Srbů (ze žup a členských spolků) s hlasovacím právem, tentokrát krásných 92 % všech možných hlasů. A samozřejmě množství dalších hostů a těch, co v Lužici něco znamenají či veřejně působí.

Velká část dopoledne byla věnována proslovům a zdravím, než se přistoupilo ke zprávě Domowiny o činnosti a hospodaření a k volbám. Předsedou Domowiny byl opět zvolen Dawid Statnik, místopředsedy nově budou Marko Hančík, který deklaroval, že chce zastupovat konzervativní názory, a William Janhoefer, mladý dolnolužický župan (předseda dolnolužické župy Domowiny). Dále byli voleni delegáti jednotlivých žup a spolků. Těch je celkem 27, překvapivě ale kandidovalo pouze 31 zájemců. Nutno tedy na tomto místě pochválit mládežnické organizace (Serbske młodzinske towarzystwo „Pawk“ a Zwjazk serbskich studowacych – Župa „Jan Skala“), které pochopily podstatu voleb, tedy potřebu nabídnout více kandidátů; kromě žup Dolnolužické a Jakuba Lorence-Zalěského totiž všechny „dospělácké“ organizace nominovaly vždy jen a pouze právě tolik kandidátů, kolik měly volitelných míst.

Odpoledne mezi jednotlivými volbami vyplnily diskusní příspěvky na různá témata, hovořilo se i o lužickosrbském sněmu (Serbski sejmik; o iniciativě, která jeho vznik podporuje, jsme informovali v ČLV 2/2017, v dalších číslech se k této problematice opět vrátíme).

Členové SPL na valné hromadě Domowiny spolu s členy lužickosrbských mládežnických spolků, vesměs kandidátů na delegátské posty: zleva Eliška Papcunová (SPL), Alena Pawlikec (Pawk), Roman Kral (Zwjazk serbskich studowacych), Charlotte Kuschkojc, Syman Hejduška, Franciska Grajcarek (Pawk), Damian Dyrlich (Zwjazk serbskich studowacych), Silva Oehlertojc, Petr Kalina (SPL), Tereza Hromádková (SPL) Maximilian Hassatzky a Josef Zdobinský (SPL). Foto Linda Garten.

Nechyběl ani kulturní program, který připravily děti z vojerecké základní školy. V závěru dne jsme dostali prostor i my hosté z České republiky a tlumočili jsme zdravici od předsedy Lukáše Novosada, který se bohužel nemohl zúčastnit osobně. Při té příležitosti jsme předali staronovému předsedovi Domowiny Dawidu Statnikovi a referentovi pro kulturu a zahraničí Clemensi Škodovi darem makety uliční tabule „U Lužického semináře“, aby měli stále na paměti, kde mají věrné přátele a podporovatele.

Celkovou organizaci zasedání valné hromady Domowiny je třeba pochválit. Ihned nás zaujala tlustá brožura dokumentů, která byla připravena pro každého účastníka: obsahovala program, seznamy kandidátů a podklady ke všem jednáním. To nejdůležitější ale je jazyková stránka věci. Brožura byla k máni jak v hornolužické a dolnolužické verzi, tak německy. Zároveň celý den pracovali tlumočníci, kteří překládali všechny projevy monolingvním účastníkům do sluchátek. Zdravice i diskusní příspěvky byly přednášeny ve všech třech řečech (německy hovořící si až na výjimky dali tu práci, aby alespoň pozdravili lužickosrbsky) a předseda Domowiny svůj projev přednesl dvojjazyčně – vždy po několika větech přecházel z hornolužické do dolnolužické srbštiny a zpět. V moderování se pak střídali různí členové předsednictva Domowiny tak, aby byla hornolužická a dolnolužická srbština zastoupena rovnoměrně.

Nově zvolenému předsednictvu Domowiny přejeme pevné odhodlání k práci, jaké z nich sálalo po volbě, a hodně zdaru při dosahování stanovených cílů, především ve snaze o posílení lužické srbštiny ve školství.

Eliška Papcunová

KAK TO WIDŽU JA

Krótka wulět do Prahi

Hižo dołho wo tym přemyslowach, sej raz kónc tydženja z přečelemi do Prahi doječ. Horstka serbskich mlódzencow poda so tuž na puć do českeje stolicy. Naš wulět započo so pjatk, 17. měrca, do směra na Drježdžany, hdžež so hišće dwaj našeje skupinje přidružistaj. Do Prahi smy runje dypkownje dojěli, tak zo móžachmy we 18 hodž. w Serbskim seminarje na koncert basnika Pětra Kukala a pianistki a spěwarki Sylwije Morasten. Po lóštnych basnjach a wjesolých spěwach slědowaše swobodna rozmołwa z příkuskom a wočerstwjenjom. Po tym pytachmy sej hospodu za wječer a podachmy so do hotela, a to na drugej stronje Wołtawy, w Starym měsće. Wječor dachmy w bliskej korčmje z našim přečelom Antonínom, kotryž bě nas k hotelej wjedł, wuklinčec.

Derje wuspani a po dobrej snědani, kotraž skičeše nam wulki wuběr w bohatej wšelakorosci, nastajichmy so sobotu dopołdnja na puć, Prahu sej wotkryć. Jako přenje wobhladachmy sej Václavské náměstí a Staroměstské náměstí. Mějachmy zbožo a dońdžechmy tam k poľnej hodžinje, tak zo móžachmy spektakl Orloja wobdžiwać. Po tym přeńdžechmy přez Karlův most na Malou Stranu. Tu wotkry so nam dalša zajimawostka Prahi, mjenujcy Lennonova zeď. Je to dopomjenka na slawneho hudźbnika Johna Lennona. Džechmy do cyrkwe Panny Marie Vítězné, hdžež móžeš sej Praske Jězudžěcatko wobhladać. Dalše stacije našeho wodženja běchu: cyrkej swj. Mikławša, Hradčany, katedrala swj. Wita a knjezerstwo. Po wobjedže naše poslednje pućowanje sobotu wjedžeše na horu Petřín. Wužichmy wurjadny wid na Prahu a po tym wróćichmy so do hotela. Wječor zetkachmy so z někotrymi sobustawami Společnosti přátel Lužice (SPL) w balkanskim hosćencu Luka Lu a skónčichmy zabawny wje-

Mladí Lužičtí Srbové na návštěvě Lužického semináře, foto Antonín Kříž

čor w daljej korčmje. Njedzela rano džechmy po znowa bohatej snědani zhromadnje z Antonínom kemši do cyrkwe swj. Ludmile. Po tym rozžohnowachmy so hižo z někotrymi členami našeje skupiny, kotřiž dyrbjachu doma we Łužicy kopańcu hrać. A tam wuwojowachu sej woni dobyće. Či druzy wostachu w Praze, džechu k wobjedu w nowoměšćanskej piwarni. Naslědnje dundachmy hišće po měsće a wotjědžechmy wot busoweho zastanišća Florenc do Drježdžan.

Tež hdyž bě to jenož krótka wulět do stolicy Českeje, je so wón za nas poňje wudanił. Na tutym městnje džakuju so SPL za wutrobne pohosćenje. Tón kónc tydženja smy česko-serbske styki na kóždy pad pohlubšili.

Pětr Kmječ

Słowniček: stolica – hlavní město; dypkownje – přesně; wodženje – vycházka s průvodcem; wudanić so – vyplatit se

ZÁPISNÍK

Milí přátelé Lužice.

Březen byl letos měsícem valných hromad, volilo se, anebo alespoň hromadně scházelo se nejen ve Společnosti přátel Lužice, ale také v Lužickosrbské matici a v Domowině. Už na té naší se hovořilo o plánovaném zpřísnění pravidel ve vzdělávání, které by ve svém důsledku drasticky omezilo výuku dolnolužické srbštiny v Braniborsku. Viktor Zakar z Jazykového střediska WITAJ proto sepsal petici, s jejímž šířením se rozhodla pomoci i SPL. Dne 11. března 2017 na zasedání valné hromady Lužickosrbské matice delegace SPL vedená Antonínem Křížem předala Dawidu Statnikovi, předsedovi Domowiny, a Marku Kowarovi, jednateli Domowiny, podpisové archy, které Společnost přátel Lužice sesbírala (foto na titulní straně) a další podpisové archy jsme Statnikovi předali na zasedání valné hromady Domowiny o dva týdny později. V době uzávěrky čísla již víme, že pod tlakem petice a dalších forem protestu se bude o reformě ještě jednat. Jsme za tento výsledek rádi a těší nás vaše podpora, díky níž se podařilo sesbírat 194 podpisů v České republice, tedy 11 % všech podpisů. Věříme tedy v konečný úspěch celé akce.

Eliška Papcunová, místopředsedkyně

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojičíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
 Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Papcunová, U Santošky 11, 150 00 Praha 5, elisapapcunova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
 Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
 Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
 Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
 MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.